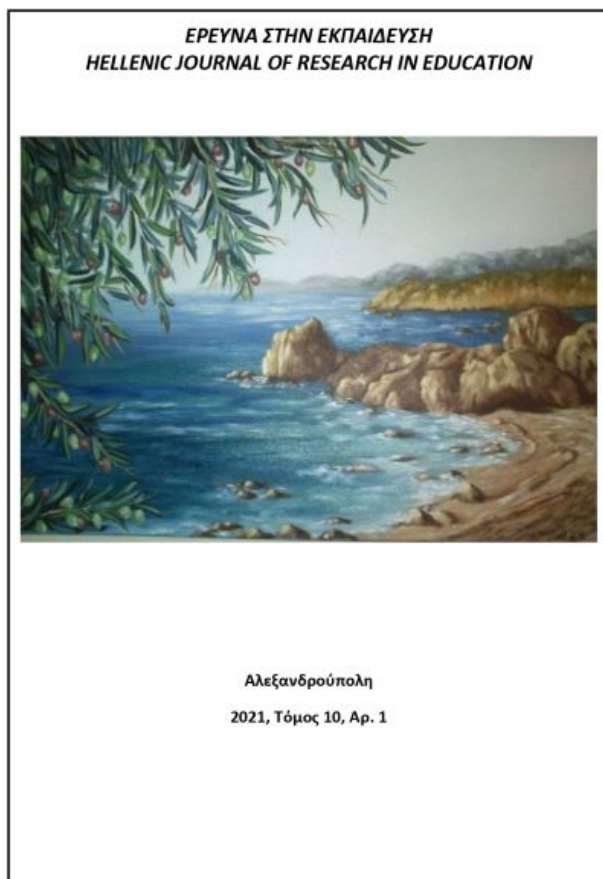

Έρευνα στην Εκπαίδευση

Τόμ. 10, Αρ. 1 (2021)

Ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19

Μαρία Κεσσοπούλου, Ασημίνα Τσιμπιδάκη

doi: [10.12681/hjre.26971](https://doi.org/10.12681/hjre.26971)

Copyright © 2021, Μαρία Κεσσοπούλου, Ασημίνα Τσιμπιδάκη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κεσσοπούλου Μ., & Τσιμπιδάκη Α. (2021). Ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 10(1), 137–160. <https://doi.org/10.12681/hjre.26971>

Ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19

Κεσσοπούλου Μαρία^α, Τσιμπιδάκη Ασημίνα^β

^{α,β} ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Περίληψη

Η πανδημία COVID-19 συνιστά μία πρωτόγνωρη συνθήκη σε παγκόσμιο επίπεδο με πολλαπλές επιδράσεις σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής. Μία επίδραση της πανδημίας αφορά και στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας, η οποία μετατράπηκε σε ηλεκτρονική. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19 στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως αποτυπώνεται από τους/τις διευθυντές/ντριες των σχολικών μονάδων. Ειδικότερα, εξέτασε: α) τα ηλεκτρονικά μέσα που υιοθετήθηκαν, β) τη θεματολογία της επικοινωνίας κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 σε σχέση με την προηγούμενη χρονική περίοδο, γ) την αξιολόγηση του τρόπου διεξαγωγής της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, δ) τον ρόλο της αστικότητας της περιοχής του σχολείου, και ε) την ύπαρξη ή μη διαφορών με βάση τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και τον τύπο σχολείου που υπηρετούν οι διευθυντές/ντριες (σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής). Η μελέτη συνιστά μία ποσοτική έρευνα. Το δείγμα ήταν 62 διευθυντές/ντριες σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (65,7% άντρες και 32,3% γυναίκες, με μέσο όρο ηλικίας 53,2 έτη). Για τη συλλογή των δεδομένων χορηγήθηκε ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο. Η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε σε ποσοτικές μεθόδους. Η έρευνα ανέδειξε ότι η πανδημία COVID-19 επέφερε σημαντικές αλλαγές στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας, η οποία διακρίνεται για μία μεγάλη ποικιλία ηλεκτρονικών μέσων και πρακτικών. Τα θέματα της επικοινωνίας έχουν αναδιαμορφωθεί και επηρεαστεί από την κατάσταση κρίσης. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία κυριάρχησε στη θεματολογία της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας. Η στάση της οικογένειας και των μαθητών/τριών απέναντι στην ηλεκτρονική επικοινωνία, όπως αξιολογήθηκε από τους/τις διευθυντές/ντριες, ήταν κυρίως θετική. Η αστικότητα της περιοχής του σχολείου καθόρισαν τα μέσα και τις πρακτικές της επικοινωνίας. Τέλος, δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των διευθυντών/ντριών με βάση το φύλο, την ηλικία και τον τύπο σχολείου που υπηρετούν (σχολεία γενικής και ειδικής αγωγής). Η έρευνα προτείνει ότι η πανδημία COVID-19 επέφερε ποικίλες αλλαγές στην επικοινωνία σχολείων δευτεροβάθμιας και οικογένειας.

Abstract

The COVID-19 pandemic is an unprecedented global condition with multiple effects in all areas of human life. The effects of the pandemic also concern school and family communication, which has been transformed into an electronic one. This paper deals with school-family communication during the COVID-19 pandemic in secondary education, as captured by school principals. In particular, it examines: a) the electronic media adopted, b) the topics of communication during the period of the COVID-19 pandemic in relation to the previous time period, c) the evaluation of the way of conducting the electronic school-family communication, d) the urbanism of the school area in the communication, and e) if there are differences based on the demographics of the sample and the type of school served by the principals (general and special education schools). The study is quantitative research. The sample was 62 secondary school principals (65.7% men and 32.3% women, with an average age of 53.2 years). A self-report questionnaire was provided for data collection. Data analysis was based on quantitative methods. The research showed that the COVID-19 pandemic brought about significant changes in school-family communication, which is distinguished by a wide variety of electronic media and practices. Communication issues have been reshaped and affected by the crisis situation. Distance learning dominates the subject of school and family communication. The attitude of the family and the students towards electronic communication, as evaluated by the principals, was mainly positive. The urbanism of the school area determined the means and the ways of communication. Finally, no statistically significant differences were observed in the responses of principals based on gender, age, and type of school they serve (general and special

education schools). Research suggests that the COVID-19 pandemic brought about a variety of changes in communication between secondary schools and family.

© 2021, Μ. Κεσσοπούλου, Α. Τσιμπιδάκη
Άδεια CC-BY-SA 4.0

Λέξεις-κλειδιά: σχολείο, οικογένεια, ηλεκτρονική επικοινωνία, διευθυντές/ντριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, COVID-19

Key words: school, family, e-communication, heads of secondary education, COVID-19

Εισαγωγή

Η πανδημία COVID-19 συνιστά μία πρωτόγνωρη συνθήκη σε παγκόσμιο επίπεδο (Wang et al., 2020). Το εννοιολογικό πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 αλλάζει γρήγορα, η κατανόηση της νόσου αναπτύσσεται συνεχώς (IASC, 2020) και συνάμα, μελετώνται οι πολλαπλές επιδράσεις της πανδημίας σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής. Μία επίδραση της πανδημίας αφορά στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας, η οποία μετατράπηκε κυρίως σε ηλεκτρονική, μέσω της χρήσης πολλαπλών μέσων και πρακτικών που προσφέρουν οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ).

Σε περιόδους υγειονομικής κρίσης, όπως είναι η πανδημία COVID-19, προβάλλεται η αναγκαιότητα συνεχών αναδιαμορφώσεων με κεντρικό άξονα τη χρήση ΤΠΕ και στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας. Την αναγκαία αναδιαμόρφωση επιχείρησε και η εκπαίδευση, που για πρώτη φορά στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έλαβε χώρα εξολοκλήρου χωρίς τη φυσική παρουσία εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών. Υποστηρίζοντας τη διαδικασία αυτή η UNESCO εξέδωσε οδηγίες συμπεριλαμβάνοντας δράσεις γονέων σε επιμέρους διαδικασίες, καθώς και τη δυναμική εμπλοκή τους (Huang et al., 2020). Μέσα σ' αυτά τα δεδομένα γονείς και σχολείο επικοινωνήσαν για τη διεξαγωγή της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας κάτω από ειδικές συνθήκες, συμπεριλαμβανομένης και της ψυχολογικής διάθεσης, που δημιούργησε η παραμονή στο σπίτι λόγω COVID-19. Ο εκπαιδευτικός οργανισμός βρέθηκε μπροστά στην καινοφανή κατάσταση, που διαμορφώθηκε χωρίς προηγούμενη γνώση ή χάραξη στρατηγικής. Παρ' όλα αυτά, οι διευθυντές/ντριες των σχολικών μονάδων κλήθηκαν να υλοποιήσουν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και να εφαρμόσουν τη νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό χρειάστηκε να ενημερώσουν γονείς και μαθητές/τριες, να καταγράψουν την έλλειψη ψηφιακών μέσων στον μαθητικό πληθυσμό, να φροντίσουν για τον εφοδιασμό των μαθητών/τριών με τα αντίστοιχα εργαλεία, όπου αυτό κρινόταν αναγκαίο, να επιλύσουν απορίες, να κατατοπίσουν τους/τις ενδιαφερόμενους/ες και να καθοδηγήσουν για την εφαρμογή των μέτρων (Κεσσοπούλου, 2021).

Ταυτόχρονα, στον χώρο της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης (ΕΑΕ) η συνεργασία και η επικοινωνία σχολείου και οικογένειας θεωρείται ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη του παιδιού (Houser & Sproede, 2015) και έχει πολλαπλά οφέλη για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς: Οικογένεια, σχολείο και εκπαιδευτικούς/ειδικούς (Τσιμπιδάκη, 2013). Σε πρόσφατη έρευνα (Toseeb, Asbury, Code, Fox, & Deniz, 2020) αναδείχθηκε ότι οι γονείς παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρία/ες (ε.ε.α./α.) θεωρούν κομβικής σημασίας τη συνέχιση της επικοινωνίας όλης της οικογένειας με το σχολείο και τους/τις εκπαιδευτικούς, όχι μόνο για τη διατήρηση της επαφής και της ρουτίνας του παιδιού κατά τη διάρκεια της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19, αλλά και για την ομαλή επανένταξή του στο σχολικό πλαίσιο.

Η έρευνα στην ΕΑΕ (Colizzi et al., 2020) ανέδειξε ότι η εκπαιδευτική κοινότητα ήταν παρούσα και υποστήριζε ενεργά τις οικογένειες παιδιών με ε.ε.α./α. κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Η άμεση (κλήσεις βίντεο, τηλεφωνικές κλήσεις) και έμμεση επικοινωνία (μηνύματα, εργασίες) του σχολείου με την οικογένεια στις δύσκολες και πρωτόγνωρες αυτές συγκυρίες φάνηκε να είναι βοηθητική για τις περισσότερες οικογένειες. Αντίθετα, η απουσία επικοινωνίας με το σχολικό πλαίσιο βρέθηκε να συνδέεται με την εκδήλωση προβλημάτων στη συμπεριφορά.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας λόγω COVID-19, όπου η φυσική παρουσία κρίθηκε απειλή, η επικοινωνία διενεργήθηκε από απόσταση και οι άνθρωποι κατέφυγαν σε δευτερογενή μέσα επικοινωνίας (Fuchs, 2020), ώστε να αποφευχθεί η «κοινωνική ατροφία» (Eitzen, 2004 αναφορά Ζήση & Χτούρης, 2020). Οι ΤΠΕ, και συγκεκριμένα το διαδίκτυο και τα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας,

κλήθηκαν να διευκολύνουν την ανθρώπινη επαφή, αλλά και βοήθησαν τους πολίτες να επιβιώσουν φέρνοντας όλους τους άλλους κοντά (Fuchs, 2020· Ζήση & Χτούρης, 2020), ενώ, παράλληλα, η τηλεόραση, η εφημερίδα και το ραδιόφωνο αποτέλεσαν βασική πηγή πληροφοριών (Reynolds, Deitch & Schieber, 2007). Διάφορες εφαρμογές και μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνέβαλλαν στην επιβίωση των ανθρώπων αποφεύγοντας την προσωπική επαφή και εξασφαλίζοντας τη φυσική απόσταση (Fuchs, 2020).

Σύγχρονα δεδομένα αναδεικνύουν ότι, μολονότι από το 1960 και μετά η γονεϊκή συμμετοχή και συνεργασία αρχίζει να προκαλεί το ενδιαφέρον των μελετητών γενικά (Τσιμπιδάκη, 2013), μόλις την τελευταία εικοσαετία κυριαρχεί στην έρευνα ως εξειδικευμένο θέμα η επικοινωνία σχολείου και οικογένειας μέσω των ηλεκτρονικών μέσων και χρησιμοποιείται ο όρος «γονεϊκή ηλεκτρονική εμπλοκή» ως “parental e-nvolvement” (Şad, Konca, Özer & Acar, 2016). Οι ΤΠΕ αποτελούν μία πραγματικότητα και στην εκπαίδευση προσφέροντας καινοτόμα εργαλεία και εξυπηρετώντας πολλούς τομείς: Οργάνωση και διοίκηση σχολικής μονάδας, εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία, επικοινωνία ενδοϋπηρεσιακή, αλλά και με την κοινότητα (Vigo-Arrazola & Dieste-Gracia, 2019), όπως είναι και η οικογένεια.

Η υιοθέτηση των ΤΠΕ αυξάνει τις δυνατότητες επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας ενισχύοντας και βελτιώνοντας τη μεταξύ τους συνεργασία (Lewin & Luckin, 2010· Olmstead, 2013), καθώς δημιουργεί νέα κανάλια επικοινωνίας. Κάθε ένα από αυτά τα κανάλια έχει τα δικά του χαρακτηριστικά καθιστώντας εφικτή την επιλογή του κατάλληλου κάθε φορά μέσου (Witztum, 2014 αναφορά Wasserman & Zwebner, 2017). Επιπρόσθετα, επιτρέπει την προσέγγιση μεγάλου αριθμού γονέων (Kuusimäki, Uusitalo-Malmivaara & Tirri, 2019), ειδικά των οικογενειών με διαφορετικό κοινωνικό, πολιτιστικό και γλωσσικό επίπεδο (Snell, Hindman & Wasik, 2020), και παρέχει την ευκαιρία σε γονείς που ζουν χωριστά να συμμετάσχουν σε σχολικές δραστηριότητες (Palts & Kalmus, 2015). Επίσης, οι ΤΠΕ συμβάλλουν στην υπέρβαση συγκεκριμένων εμποδίων. Ειδικότερα, επιλύουν το πρόβλημα της φυσικής παρουσίας των γονέων στο σχολείο για την ενημέρωσή τους, μειώνοντας τις φυσικές αποστάσεις (αγροτικές περιοχές ή απασχόληση σε ώρες εργασίας), που δεν θα επιτρέπουν μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση (Levinthal de Oliveira Lima & Kuusisto, 2020). Συνάμα, επιτρέπουν μία ασύγχρονη εξ αποστάσεως επικοινωνία εξοικονομώντας χρόνο στους γονείς, αλλά και επιτρέποντας μία διαρκή και αδιάκοπη συνεννόηση (Bordalba & Bochaca, 2019· Wasserman & Zwebner, 2017).

Ιδιαίτερα τονίζεται η χρησιμότητα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας με τους γονείς των μαθητών/τριών της μέσης εκπαίδευσης. Όπως υποστηρίζουν οι Rogers & Wright (2008) οι ΤΠΕ παρέχουν στους γονείς τη δυνατότητα να παρακολουθούν την πρόοδο των παιδιών τους, χωρίς να είναι ορατοί, ενισχύοντας έτσι την ανεξαρτησία των εφήβων. Οι Adams & Christenson, 2000 (αναφορά Rogers & Wright, 2008) επισημαίνουν ότι η συνεργασία σχολείου και οικογένειας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αλλάζει μορφή και φθίνει, καθώς υποχωρεί η προσωπική σχέση με έναν/μία και μόνο δάσκαλο/α (Adams & Ryan, 2005· Christenson, 2000 αναφορά Rogers & Wright, 2008). Αξίζει να αναφερθεί ότι οι ΤΠΕ παρέχουν ένα ευρύ φάσμα μέσων επικοινωνίας που συνεχώς αναβαθμίζεται με την εξέλιξη των υπαρχόντων ή την εμφάνιση νέων. Μάλιστα, ορισμένα από αυτά τα εργαλεία χρησιμοποιούνται έντονα στο εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας, ενώ απουσιάζουν από άλλο. Ως ηλεκτρονικές δυνατότητες επικοινωνίας καταγράφονται τα εξής: Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (Juniu, 2009), ιστότοποι, ιστολόγια (blogs) (Vigo-Arrazola & Dieste-Gracia, 2019), ιστοσελίδες τάξης (Şad et al., 2016), πλατφόρμες και σχολικές πύλες (Roman & Ottenbreit-Leftwich, 2016), τηλεδιασκέψεις, συνομιλία (chat), ηλεκτρονικό ημερολόγιο (Juniu, 2009), ηλεκτρονικό βιβλίο βαθμολογίας (Kraft, 2017) και ομάδες συζητήσεων (forum) (Zhang, Du, Sun & Ding, 2018).

Αναγνωρίζοντας ότι η επικοινωνία σχολείου και οικογένειας αποτελεί μία από βασική μορφή συνεργασίας μεταξύ τους (Epstein, 2013· Hoover-Dempsey et al., 2001· Olmstead, 2013), η παρούσα μελέτη επιδιώκει να εξετάσει την ηλεκτρονική επικοινωνία την περίοδο της πανδημίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με βάση τις απόψεις των διευθυντών/ντριών. Ο περιορισμένος αριθμός ερευνών, ειδικότερα τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ενισχύει την πρωτοτυπία και την αναγκαιότητα της παρούσας μελέτης. Για την υλοποίηση αυτού του στόχου, η έρευνα βασίστηκε στις ακόλουθες υποθέσεις έρευνας:

- Υπόθεση 1η: Θα υπάρχει ποικιλία ηλεκτρονικών μέσων και πρακτικών στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας και θα υπάρχει θετική συσχέτιση του είδους των μέσων με την αξιολόγησή τους από τους/τις διευθυντές/ντριες.
- Υπόθεση 2η: Θα υπάρχει διαφοροποίηση στη θεματολογία της ηλεκτρονικής επικοινωνίας κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο. Συνάμα, θα υπάρχει μία ποικιλία θεμάτων επικοινωνίας την περίοδο της πανδημίας.
- Υπόθεση 3η: Οι διευθυντές/ντριες θα αξιολογούν την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας ως αποτελεσματική και θα εκτιμούν ότι και η οικογένεια (γονείς και μαθητές/τριες) έχει θετική στάση ως προς τη διεξαγωγή της επικοινωνίας.
- Υπόθεση 4η: Θα υπάρχει διαφοροποίηση στα μέσα και τις πρακτικές επικοινωνίας με βάση την αστικότητα ή μη της περιοχής του σχολείου.
- Υπόθεση 5η: Θα υπάρχει διαφοροποίηση στις παραπάνω διαστάσεις όσον αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των διευθυντών/ντριών και στον τύπο σχολείου που υπηρετούν (σχολικές μονάδες γενικής και ΕΑΕ).

Μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη συνιστά μία ποσοτική έρευνα.

Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 62 διευθυντές/ντριες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Δωδεκανήσου σε σύνολο 84 δημοσίων σχολείων. Ειδικότερα, συμμετείχαν 42 άντρες (67,7%) και 20 γυναίκες (32,3%), με μέσο όρο ηλικίας 53,2 έτη για τους άντρες και 54,33 έτη για τις γυναίκες. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα δημογραφικά στοιχεία των διευθυντών/ντριών, καθώς και στοιχεία και πληροφορίες για τα σχολεία που υπηρετούν.

Πίνακας 1 Δημογραφικά στοιχεία

Δημογραφικά στοιχεία		F	έγκυρο %
Φύλο	Άνδρες	42	67,7
	Γυναίκες	20	32,3
Ηλικιακή ομάδα	30 και κάτω	2	3,2
	31-40	3	4,8
	41-50	15	24,2
	51 και άνω	42	67,7
Έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας	11 – 15	7	11,3
	16 – 20	9	14,5
	21 – 25	13	21,0
	> 25	33	53,2
Ειδικότητα διευθυντή/ντριας	Φυσικοί	9	14,5
	Φυσικής Αγωγής	8	12,9
	Φιλολογοί	6	9,7
	Μαθηματικοί	5	8,1
	Οικονομολόγοι	5	8,1
	Πληροφορικής	5	8,1

	Θεολόγοι	4	6,5
	Λοιπές ειδικότητες	20	32,3
Τίτλοι σπουδών	Πτυχίο ΑΕΙ / ΤΕΙ	18	29,0
	Μεταπτυχιακός τίτλος	39	62,9
	Διδακτορικό	5	8,1
Επιμορφώσεις	Στο αντικείμενό τους	37	59,7
	Άλλο	25	40,3
Πιστοποίηση στις ΤΠΕ	Α' επιπέδου	33	53,2
	Β' επιπέδου	18	29,0
	Άλλο	9	14,5
	Καμία	2	3,2
Επίπεδο γνώσεων στις ΤΠΕ	Λίγο καλό	1	1,6
	Καλό	21	33,9
	Πολύ καλό	22	35,5
	Πάρα πολύ καλό	18	29,0
Τύπος σχολείου που υπηρετούν	Γενικό λύκειο	17	27,4
	Γυμνάσιο	18	29,0
	Γυμνάσιο με λυκειακές τάξεις	9	14,5
	ΕΠΑ.Α.	7	11,3
	Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.	2	3,2
	Εσπερινό Γυμνάσιο με Λυκειακές Τάξεις	2	3,2
	Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο	1	1,6
	Εσπερινό Γενικό Λύκειο	1	1,6
	Εσπερινό ΕΠΑ.Α.	1	1,6
	Εσπερινό Γυμνάσιο	1	1,6
	Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο	1	1,6
	Ιδιωτικό Γενικό Λύκειο	1	1,6
	Σ.Δ.Ε.	1	1,6
Βαθμός αστικότητας περιοχής του σχολείου που υπηρετούν	Αστική (με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους)	24	38,7
	Ημιαστική (με πληθυσμό από 2.001 έως 10.000 κατοίκους)	26	41,9
	Αγροτική (με πληθυσμό έως και 2.000 κατοίκους)	12	19,4

Μέσα συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων χορηγήθηκε ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο 27 ερωτήσεων (βλ. Παράρτημα). Το ερωτηματολόγιο απαρτίζεται από ερωτήσεις διαφορετικού τύπου, οι περισσότερες των οποίων είναι κλειστού τύπου. Στις προκαθορισμένες απαντήσεις που δίνονται, υπάρχουν δίτιμες και πολλαπλής επιλογής τόσο με αμοιβαία αποκλειόμενες προτάσεις όσο και με δυνατότητα επιλογής

περισσότερων από μία απαντήσεων. Τέλος, υπάρχουν και οι απαντήσεις τύπου Likert. Ειδικότερα, το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ερωτήσεις για: Στοιχεία και πληροφορίες για τα σχολεία (4 ερωτήσεις), Δημογραφικά στοιχεία διευθυντή/ντριας (9 ερωτήσεις), Τρόποι – Μέσα διεξαγωγής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας (2 ερωτήσεις), Συχνότητα διεξαγωγής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας (2 ερωτήσεις), Θέματα ηλεκτρονικής επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια (γονείς και μαθητές/τριες) (2 ερωτήσεις), Εκτιμήσεις διευθυντή/ντριας για τη στάση γονέων και μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας (4 ερωτήσεις), Εκτιμήσεις διευθυντή/ντριας για την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 (2 ερωτήσεις) και Αποτελεσματικότητα επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας (2 ερωτήσεις). Ο συνολικός δείκτης αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου ήταν $\alpha=0.92$.

Διαδικασία και ανάλυση δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων για τη διεξαγωγή της έρευνας έλαβε χώρα την τέταρτη εβδομάδα της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι, στο πρώτο κύμα πανδημίας στην Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο προωθήθηκε από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δωδεκανήσου σε όλα τα δημόσια σχολεία του νομού (συνολικά 84), στο οποίο κάλεσμα ανταποκρίθηκαν 62 διευθυντές/ντριες. Μία επιστολή ενημέρωνε τους/τις παραλήπτες/τριες για την έρευνα και παρέθετε την ηλεκτρονική διεύθυνση του ερωτηματολογίου. Η διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν περίπου στα 15 λεπτά μέσω των Φορμών (Forms) της Google Drive.

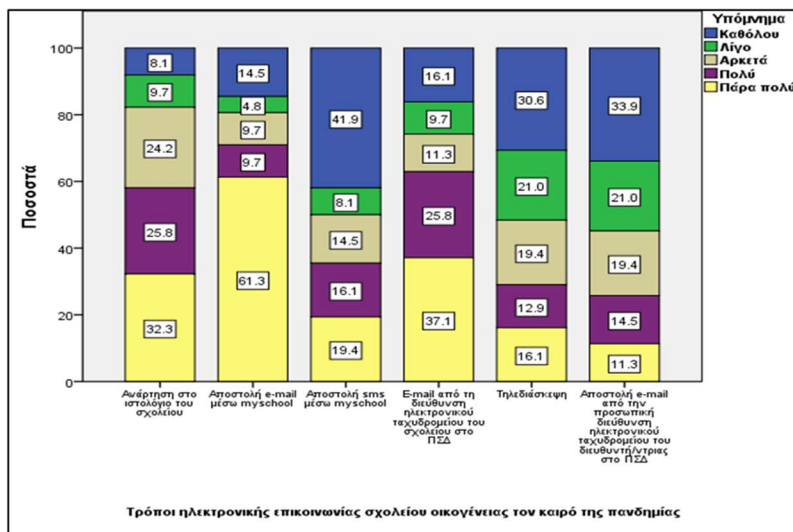
Η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε σε ποσοτικές μεθόδους. Ειδικότερα, χρησιμοποιήθηκαν η περιγραφική στατιστική (ποσοστά, συχνότητες, μέσοι όροι, τυπική απόκλιση), το κριτήριο χ^2 , το t test για ανεξάρτητα δείγματα, ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney U για ανεξάρτητα δείγματα, ο στατιστικός έλεγχος Kruskal Wallis H και το κριτήριο Spearman's rho.

Ευρήματα

Τα ευρήματα της μελέτης ανέδειξαν τα εξής:

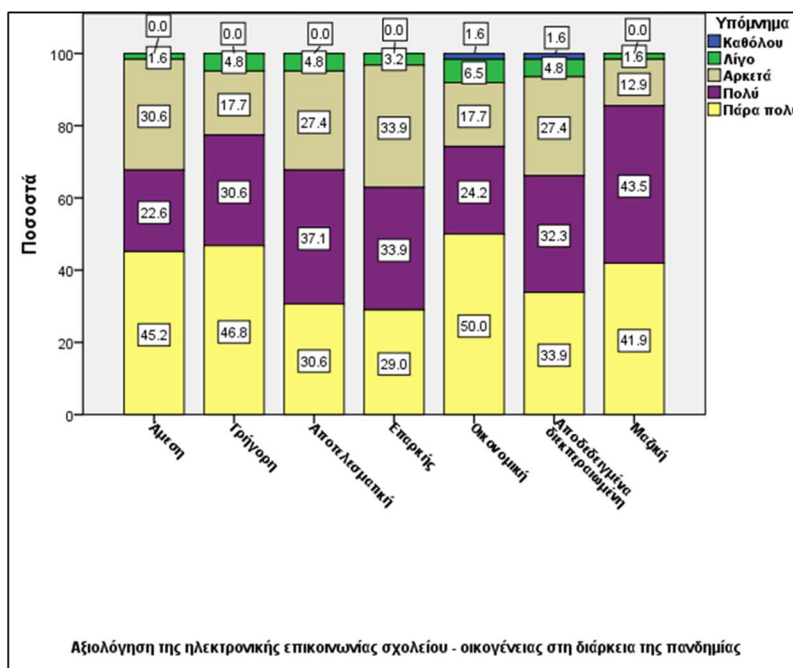
Υπόθεση 1η: Θα υπάρχει ποικιλία ηλεκτρονικών μέσων και πρακτικών στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας και θα υπάρχει θετική συσχέτιση του είδους των μέσων με την αξιολόγησή τους από τους/τις διευθυντές/ντριες.

Οι διευθυντές/ντριες χρησιμοποιούν μία μεγάλη ποικιλία μέσων και πρακτικών στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας (γονέων και μαθητών/τριών). Ειδικότερα, η αποστολή *email* μέσω *myschool* χρησιμοποιείται σε υψηλό ποσοστό 71,0% (9,7% πολύ και 61,3% πάρα πολύ). Ακολουθούν, η επιλογή *email* από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ με ποσοστό 62,9% (25,8% πολύ και 37,1% πάρα πολύ) και η δυνατότητα ανάρτησης στο ιστολόγιο του σχολείου με 58,1% (25,8% πολύ και 32,3% πάρα πολύ). Σε χαμηλότερα ποσοστά, 54,8% (33,9% καθόλου και 21,0% λίγο), αξιοποιούν την αποστολή *email* από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ. Τέλος, με αθροιστικά ποσοστά του καθόλου και λίγο (51,6% και 50,0%) συναντώνται αντίστοιχα η τηλεδιάσκεψη και η αποστολή *sms* μέσω *myschool* (Γράφημα 1).

Γράφημα 1 Ποσοστιαία κατανομή των απαντήσεων των διευθυντών/ντριών για τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων στη διεξαγωγή της επικοινωνία σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19

Όσον αφορά στην αξιολόγηση της επικοινωνίας, οι περισσότερες απαντήσεις σε ποσοστό 85,5% (43,5% πολύ και 41,9% πάρα πολύ) εστιάζουν στο ότι η ηλεκτρονική επικοινωνία είναι *μαζική*. Ακολουθούν, οι αξιολογήσεις: *Γρήγορη* 77,4% (30,6% πολύ και 46,8% πάρα πολύ) και *οικονομική* 74,2% (24,2% πολύ και 50,0% πάρα πολύ). Τέλος, σε χαμηλότερα ποσοστά αναφέρθηκαν οι αξιολογήσεις *επαρκής* 62,9% (33,9% πολύ και 29,0% πάρα πολύ). Παρ’ όλα αυτά η αξιολόγηση αυτή συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό στην απάντηση *αρκετά* (33,9%) από όλες τις άλλες εκτιμήσεις αξιολόγησης της επικοινωνίας (Γράφημα 2).

Γράφημα 2 Ποσοστιαία κατανομή των απαντήσεων των διευθυντών/ντριών για την αξιολόγηση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19

Επιπρόσθετα, βρέθηκε θετική συσχέτιση στο μέσο/πρακτική αποστολή e-mail μέσω του myschool με όλες τις αξιολογήσεις (άμεση, γρήγορη, αποτελεσματική, επαρκής, οικονομική, αποδεδειγμένα διεκπεραιωμένη και μαζική). Στατιστικά σημαντική συσχέτιση υπήρχε με τις αξιολογήσεις γρήγορη, επαρκής, αποδεδειγμένα διεκπεραιωμένη ($p < 0,05$) και μαζική ($p < 0,01$). Επίσης, βρέθηκαν θετικές αλλά μη στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στα μέσα/πρακτικές ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου, e-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ και αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ με τις έξι από τους επτά παραπάνω αξιολογήσεις της επικοινωνίας (Πίνακας 2).

Πίνακας 2 Συσχετίσεις μεταξύ των μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και την αξιολόγησή τους από του/τις διευθυντές/ντριες

Συσχετίσεις	Άμεση	Γρήγορη	Αποτελεσματική	Επαρκής	Οικονομική	Αποδεδειγμένα διεκπεραιωμένη
Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου	-0,004	0,036	0,114	0,080	0,164	0,071
Αποστολή e-mail μέσω myschool	0,171	0,309*	0,235	0,281*	0,236	0,304*
Αποστολή sms μέσω myschool	0,027	0,101	-0,011	0,143	0,028	-0,035
E-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ	0,047	0,024	-0,003	0,124	0,129	0,024
Τηλεδιάσκεψη	0,176	0,121	-0,023	0,036	-0,082	-0,057
Αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ	0,129	0,106	0,135	0,153	-0,103	0,059

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$ "

Υπόθεση 2η: Θα υπάρξει διαφοροποίηση στη θεματολογία της ηλεκτρονικής επικοινωνίας κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 συγκριτικά με την προηγούμενη χρονική περίοδο. Συνάμα, θα υπάρξει μία ποικιλία θεμάτων επικοινωνίας την περίοδο της πανδημίας.

Η πλειονότητα των διευθυντών/ντριών (93,5%) δήλωσε ότι έχουν διαφοροποιηθεί τα θέματα της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

Ταυτόχρονα, βρέθηκε μία ποικιλία θεμάτων στην ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας τη συγκεκριμένη περίοδο της πανδημίας. Πιο αναλυτικά, τα κυριότερα θέματα στην επικοινωνία αναδείχθηκαν τα μαθήματα με τηλεδιάσκεψεις σε ποσοστό 90,3% (πολύ και πάρα πολύ αθροιστικά) και η λειτουργία eClass, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ήταν στο 85,5%. Άλλα θέματα αναδείχθηκαν τα ζητήματα της απόκτησης διεύθυνσης email από τους/τις μαθητές/τριες (64,5%) και της εξουσιοδότησης γονέων για απόκτηση email από τους/τις μαθητές/τριες (62,9%). Τα θέματα που δεν απασχόλησαν σχεδόν καθόλου αυτήν την επικοινωνία ήταν η μετακίνηση των μαθητών/τριών (1,6%), οι απουσίες και οι εκδηλώσεις του σχολείου (8,1%) (Πίνακας 3).

Πίνακας 3 Θέματα που κυριάρχησαν στην ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (ποσοστά %)

Θέματα ηλεκτρονικής επικοινωνίας	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Φοίτηση	25,8%	19,4%	22,6%	19,4%	12,9%	100,0%
Λειτουργία σχολείου	12,9%	17,7%	25,8%	24,2%	19,4%	100,0%
Απουσίες	62,9%	21,0%	8,1%	4,8%	3,2%	100,0%
Επίδοση	46,8%	25,8%	16,1%	8,1%	3,2%	100,0%
Λειτουργία eClass	3,2%	3,2%	8,1%	33,9%	51,6%	100,0%
Εξουσιοδότηση γονέων για απόκτηση email από τους/τις μαθητές/τριες	9,7%	16,1%	11,3%	35,5%	27,4%	100,0%
Απόκτηση διεύθυνσας email από τους μαθητές/τριες	9,7%	3,2%	22,6%	30,6%	33,9%	100,0%
Ενημέρωση γονέων για πρόληψη και αντιμετώπιση θεμάτων υγιεινής	1,6%	30,6%	27,4%	19,4%	21,0%	100,0%
Εκδηλώσεις σχολείου	66,1%	17,7%	8,1%	3,2%	4,8%	100,0%
Μαθήματα με τηλεδιασκέψεις	1,6%	6,5%	1,6%	21,0%	69,4%	100,0%
Μετακίνηση μαθητών/τριών	75,8%	14,5%	8,1%	1,6%	0,0%	100,0%
Συμπεριφορά	53,2%	24,2%	11,3%	8,1%	3,2%	100,0%
Άλλα θέματα	32,3%	29,0%	22,6%	9,7%	6,5%	100,0%

Υπόθεση 3^η: Οι διευθυντές/ντριες θα αξιολογούν την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας ως αποτελεσματική και θα εκτιμούν ότι και η οικογένεια (γονείς και μαθητές/τριες) έχει θετική στάση ως προς τη διεξαγωγή της επικοινωνίας.

Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι 27 (43,5%) διευθυντές/ντριες χαρακτήρισαν ως *πολύ αποτελεσματική* τη διεκπεραίωση της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας την περίοδο της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι. Επιπλέον, 26 (41,9%) διευθυντές/ντριες αξιολόγησαν την εν λόγω επικοινωνία ως *αρκετά αποτελεσματική*. Παρατηρείται ότι το αθροιστικό ποσοστό σε αυτές τις δυο κατηγορίες ανέρχεται σε 85,5%. Τέλος, μόνο 9 (21,0%) διευθυντές/ντριες χαρακτήρισαν ως *απλά αποτελεσματική* την υλοποίηση της επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια. Χαρακτηριστικό είναι ότι στο δείγμα της έρευνας δεν υπάρχει καμία απάντηση που να θεωρεί την επικοινωνία με την οικογένεια ως *ελάχιστα αποτελεσματική*.

Εξετάζοντας τις ενδεχόμενες στάσεις των γονέων και των μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας, από την οπτική των διευθυντών/ντριών, παρατηρήθηκαν τα ακόλουθα (Πίνακας 4):

Στη δήλωση «*Θετική στάση απέναντι στη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο*», αναδείχθηκαν τα εξής αθροιστικά ποσοστά, ανά μέλος της οικογένειας, για τις απαντήσεις *πολύ* και *πάρα πολύ*:

- Πατέρας 43,5% (22,6% πολύ και 21,0% πάρα πολύ).
- Μητέρα 62,9% (27,4% πολύ και 35,5% πάρα πολύ).
- Μαθητής/τρια 67,7% (27,4% πολύ και 40,3% πάρα πολύ).

Στη δήλωση «*Συμμετέχουν χωρίς πρόβλημα στην ηλεκτρονική μορφή επικοινωνίας*»:

- Πατέρας 32,3% (19,4% πολύ και 12,9% πάρα πολύ).
- Μητέρα 53,2% (32,3% πολύ και 21,0% πάρα πολύ).
- Μαθητής/τρια 66,1% (25,8% πολύ και 40,3% πάρα πολύ).

Στη δήλωση «*Διευκρινίσεις για τον τρόπο διεξαγωγής με ηλεκτρονικό τρόπο επιζητούν*»:

- Πατέρας 19,4% (8,1% πολύ και 11,3% πάρα πολύ).
- Μητέρα 45,2% (από 22,6% για το πολύ και το πάρα πολύ).
- Μαθητής/τρια 61,3% (35,5% πολύ και 25,8% πάρα πολύ).

Στο ερώτημα «*Παράπονα για τη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο διατυπώνουν*»:

- Πατέρας 4,8% (3,2% πολύ και 1,6% πάρα πολύ).
- Μητέρα 8,1% (4,8% πολύ και 3,2% πάρα πολύ).
- Μαθητής/τρια 14,5% (6,5% πολύ και 8,1% πάρα πολύ).

Πίνακας 4 Απαντήσεις των διευθυντών/ντριών σχετικά με τη στάση της οικογένειας (γονέων και μαθητών/τριών) απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας από την πλευρά του σχολείου κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (ποσοστά %)

Στάσεις της οικογένειας στην ηλεκτρονική επικοινωνία		Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Θετική στάση απέναντι στη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο έχουν	Πατέρας	9,7%	11,3%	35,5%	22,6%	21,0%	100,0%
	Μητέρα	3,2%	4,8%	29,0%	27,4%	35,5%	100,0%
	Μαθητής/τρια	0,0%	6,5%	25,8%	27,4%	40,3%	100,0%
Συμμετέχουν χωρίς πρόβλημα στην ηλεκτρονική μορφή επικοινωνίας	Πατέρας	12,9%	30,6%	24,2%	19,4%	12,9%	100,0%
	Μητέρα	6,5%	11,3%	29,0%	32,3%	21,0%	100,0%
	Μαθητής/τρια	1,6%	6,5%	25,8%	25,8%	40,3%	100,0%
Διευκρινίσεις για τον τρόπο διεξαγωγής με ηλεκτρονικό τρόπο επιζητούν	Πατέρας	16,1%	37,1%	27,4%	8,1%	11,3%	100,0%
	Μητέρα	6,5%	17,7%	30,6%	22,6%	22,6%	100,0%
	Μαθητής/τρια	3,2%	12,9%	22,6%	35,5%	25,8%	100,0%
Παράπονα για τη διεξαγωγή επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο διατυπώνουν	Πατέρας	53,2%	35,5%	6,5%	3,2%	1,6%	100,0%
	Μητέρα	41,9%	35,5%	14,5%	4,8%	3,2%	100,0%
	Μαθητής/τρια	41,9%	29,0%	14,5%	6,5%	8,1%	100,0%

Στη συνέχεια, για να εξεταστεί εάν οι στάσεις των γονέων και των μαθητών/τριών -σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των διευθυντών/ντριών- απέναντι στον επιλεγμένο από το σχολείο τρόπο

επικοινωνίας την περίοδο της πανδημίας συσχετίζεται με την εκτίμηση του/της διευθυντή/ντριας για την αποτελεσματικότητα της διεκπεραίωσης της επικοινωνίας με την οικογένεια, καθώς πρόκειται για κατηγορικές μεταβλητές, χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman's rho. Από τις συσχετίσεις αυτές προέκυψε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση του βαθμού αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας του σχολείου και της οικογένειας με τη συμμετοχή χωρίς πρόβλημα στην επικοινωνία του πατέρα και του/της μαθητή/τριας. Τα αποτελέσματα των υπόλοιπων συσχετίσεων ήταν μη σημαντικά στατιστικά (Πίνακας 5).

Πίνακας 5 Συσχετίσεις μεταξύ της αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας και της ενδεχόμενης στάσης των γονέων και των μαθητών/τριών απέναντι σε αυτήν την επικοινωνία

Στάση της οικογένειας και των μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας από την πλευρά του σχολείου		
Θετική στάση απέναντι στη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο - έχουν πρότυπο κειμένου	Πατέρας	0,225
	Μητέρα	0,174
	Μαθητής/τρια	0,227
Συμμετέχουν χωρίς πρόβλημα στην ηλεκτρονική μορφή επικοινωνίας	Πατέρας	0,390**
	Μητέρα	0,216
	Μαθητής/τρια	0,330**
Διευκρινίσεις για τον τρόπο διεξαγωγής με ηλεκτρονικό τρόπο επιζητούν	Πατέρας	0,208
	Μητέρα	-0,072
	Μαθητής/τρια	-0,050
Παράπονα για τη διεξαγωγή επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο διατυπώνουν	Πατέρας	0,035
	Μητέρα	0,026
	Μαθητής/τρια	-0,013

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$

Υπόθεση 4η: Θα υπάρξει διαφοροποίηση στα μέσα και τις πρακτικές επικοινωνίας με βάση την αστικότητα ή μη της περιοχής του σχολείου.

Τα ευρήματα κατέδειξαν ότι υπάρχει διαφοροποίηση ανάμεσα στις αστικές, τις ημιαστικές και τις αγροτικές περιοχές των σχολείων όσον αφορά στην αξιοποίηση των μέσων και των πρακτικών που αξιοποιούνται στη διεξαγωγή της επικοινωνίας. Πιο αναλυτικά, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 6:

- Οι αστικές περιοχές αξιοποίησαν περισσότερο δύο μέσα/πρακτικές: *Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου* σε ποσοστό 66,7% (29,2% πολύ και 37,5% πάρα πολύ) και την *αποστολή sms μέσω myschool* σε ποσοστό 50 (25,0% πολύ και πάρα πολύ).
- Οι ημιαστικές περιοχές χρησιμοποίησαν σε υψηλότερα ποσοστά τρία μέσα/πρακτικές: *Αποστολή e-mail μέσω myschool* 73% (11,5% πολύ και 61,5% πάρα πολύ), *αποστολή e-mail* 65,4% (30,8% πολύ και 34,6% πάρα πολύ) και *ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου* 61,6% (30,8% πολύ και 30,8% πάρα πολύ).
- Οι αγροτικές περιοχές αξιοποιούν περισσότερο πέντε μέσα/πρακτικές: *Αποστολή e-mail* 83,3% (25% πολύ και 58,3% πάρα πολύ), *αποστολή e-mail μέσω myschool* 75% (8,3% πολύ και 66,7% πάρα πολύ), *προσωπική ενημέρωση* 75% (33,3% πολύ και 41,7% πάρα πολύ), *αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ* 58,83% (25% πολύ και 33,83% πάρα πολύ), και *τηλέφωνο* 50% (16,7% πολύ και 33,3% πάρα πολύ).

Πίνακας 6 Ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 με βάση την αστικότητα ή μη της περιοχής του σχολείου (ποσοστά %)

Ηλεκτρονικά μέσα και πρακτικές	Περιοχή Σχολείου	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου	Αστική	0,0%	8,3%	25,0%	29,2%	37,5%
	Ημιαστική	7,7%	7,7%	23,1%	30,8%	30,8%
	Αγροτική	25,0%	16,7%	25,0%	8,3%	25,0%
Αποστολή e-mail μέσω myschool	Αστική	20,8%	4,2%	8,3%	8,3%	58,3%
	Ημιαστική	7,7%	3,8%	15,4%	11,5%	61,5%
	Αγροτική	16,7%	8,3%	0,0%	8,3%	66,7%
Αποστολή sms μέσω myschool	Αστική	25,0%	4,2%	20,8%	25,0%	25,0%
	Ημιαστική	42,3%	15,4%	11,5%	11,5%	19,2%
	Αγροτική	75,0%	0,0%	8,3%	8,3%	8,3%
Αποστολή e-mail	Αστική	20,8%	16,7%	12,5%	20,8%	29,2%
	Ημιαστική	19,2%	7,7%	7,7%	30,8%	34,6%
	Αγροτική	0,0%	0,0%	16,7%	25,0%	58,3%
Τηλεδιάσκεψη	Αστική	33,3%	20,8%	16,7%	8,3%	20,8%
	Ημιαστική	23,1%	19,2%	30,8%	15,4%	11,5%
	Αγροτική	41,7%	25,0%	0,0%	16,7%	16,7%
Αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ	Αστική	37,5%	29,2%	20,8%	12,5%	0,0%
	Ημιαστική	34,6%	19,2%	23,1%	11,5%	11,5%
	Αγροτική	25,0%	8,3%	8,3%	25,0%	33,3%
Επιστολή	Αστική	83,3%	4,2%	12,5%	0,0%	0,0%
	Ημιαστική	65,4%	19,2%	0,0%	7,7%	7,7%
	Αγροτική	83,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Τηλέφωνο	Αστική	0,0%	12,5%	41,7%	20,8%	25,0%
	Ημιαστική	0,0%	19,2%	19,2%	34,6%	26,9%
	Αγροτική	0,0%	8,3%	16,7%	33,3%	41,7%
Fax	Αστική	87,5%	8,3%	4,2%	0,0%	0,0%
	Ημιαστική	80,8%	15,4%	3,8%	0,0%	0,0%
	Αγροτική	91,7%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Προσωπική ενημέρωση	Αστική	16,7%	20,8%	25,0%	8,3%	29,2%
	Ημιαστική	19,2%	7,7%	30,8%	15,4%	26,9%
	Αγροτική	0,0%	33,3%	8,3%	33,3%	25,0%

Για τη συσχέτιση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας (μέσω των σύγχρονων ηλεκτρονικών μέσων) με τον βαθμό αστικότητας της περιοχής του σχολείου -καθώς πρόκειται για κατηγορικές μεταβλητές- χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman's rho. Από τις συσχετίσεις αυτές προέκυψε ότι υπήρχε στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της αποστολής sms μέσω myschool και του βαθμού αστικότητας, γεγονός που σημαίνει ότι όσο αυξάνει η επικοινωνία αυτή από το καθόλου προς το πάρα πολύ αυξάνει και ο βαθμός αστικότητας (αγροτικές περιοχές 1, ημιαστικές 2

και αστικές 3). Αντίθετα, για την αποστολή e-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ και την αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ διακρίνεται στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση που συνεπάγεται ότι όσο αυξάνει η επικοινωνία αυτή από το καθόλου προς το πάρα πολύ μειώνεται ο βαθμός αστικότητας (από αστική προς αγροτική) (Πίνακας 7).

Πίνακας 7 Συσχετίσεις Spearman's rho μεταξύ μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 με τον βαθμό αστικότητας της περιοχής του σχολείου

Συσχετίσεις	Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου	Αποστολή e-mail μέσω myschool	Αποστολή sms μέσω myschool	Αποστολή e-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ	Τηλεδιάσκεψη	Αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ
Περιοχή σχολείου: Αστική, ημιαστική, αγροτική	0,234	-0,072	0,335**	-0,263*	0,029	-0,267*

***p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05"

Εστιάζοντας στα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας (επιστολή, τηλεφώνημα, fax) και την προσωπική ενημέρωση βρέθηκε ότι η επιστολή και το fax δεν χρησιμοποιούνται σχεδόν καθόλου από διευθυντές/ντριες των σχολείων ανεξαρτήτως του βαθμού αστικότητας της περιοχής του σχολείου. Το τηλεφώνημα και η προσωπική ενημέρωση φαίνεται να προτιμώνται πολύ περισσότερο από τους/τις διευθυντές/ντριες σχολείων σε αγροτικές περιοχές σε σχέση με εκείνους σε αστικές. Τα ποσοστά των ημιαστικών περιοχών κατά κανόνα κινούνται στο ενδιάμεσο διάστημα των αγροτικών και αστικών. Για τη συσχέτιση του προσωπικού και του παραδοσιακού τρόπου επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας με τον βαθμό αστικότητας της περιοχής του σχολείου, αφού πρόκειται για κατηγορικές μεταβλητές χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Spearman's rho. Από τις συσχετίσεις αυτές δεν προέκυψαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στους τρόπους της παραδοσιακής επικοινωνίας και στον βαθμό αστικότητας της περιοχής του σχολείου (Πίνακας 8).

Πίνακας 8 Συσχετίσεις ανάμεσα στα μέσα/πρακτικές της παραδοσιακής επικοινωνίας και της προσωπικής ενημέρωσης σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 με τον βαθμό αστικότητας της περιοχής του σχολείου (ποσοστά %)

Συσχετίσεις	Επιστολή	Τηλεφώνημα	Fax	Προσωπική ενημέρωση
Περιοχή σχολείου: Αστική, ημιαστική, αγροτική	-0,009	-0,163	0,042	-0,092

***p<0,001 ** p<0,01 * p<0,05"

Υπόθεση 5η: Θα υπάρχει διαφοροποίηση στις παραπάνω διαστάσεις όσον αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά των διευθυντών/ντριών και στον τύπο σχολείου που υπηρετούν (σχολικές μονάδες γενικής και ΕΑΕ).

Η υπόθεση δεν επαληθεύτηκε εφόσον ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney για ανεξάρτητα δείγματα έδειξε ότι δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απαντήσεις των διευθυντών/ντριών με βάση:

- το φύλο
- την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν
- τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν και
- στις απαντήσεις των διευθυντών/ντριών που υπηρετούν σε σχολεία γενικής και ΕΑΕ.

Συζήτηση

Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο να μελετήσει την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19, με εστίαση στα ηλεκτρονικά μέσα και τις πρακτικές που υιοθετήθηκαν, στη θεματολογία της επικοινωνίας σε σχέση με την προηγούμενη χρονική περίοδο, στην αξιολόγηση του τρόπου διεξαγωγής της ηλεκτρονικής επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας, τον ρόλο της αστικότητας ή μη της περιοχής του σχολείου στην επικοινωνία, και στο εάν υπάρχουν διαφορές με βάση τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (φύλο και ηλικία) και τον τύπο σχολείου που υπηρετούν οι διευθυντές/ντριες.

Όσον αφορά στο είδος των ηλεκτρονικών μέσων και πρακτικών που αξιοποιούνται στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας έγινε εμφανές ότι την περίοδο της παραμονής στο σπίτι δημοφιλέστερη πρακτική επικοινωνίας από τα διατιθέμενα ψηφιακά μέσα απετέλεσε η αποστολή mail μέσω myschool και ακολουθούν, η αποστολή mail μέσω της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ και η πρακτική της ανάρτησης στον ιστότοπο του σχολείου. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με τις μέχρι τώρα διεθνείς έρευνες, οι οποίες αξιολογούν το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και το ιστολόγιο του σχολείου ως τις πιο αποδοτικές μεθόδους ψηφιακής επικοινωνίας με τους γονείς. Ειδικότερα, οι γονείς προτιμούν την επικοινωνία μέσω email, ενώ δεν επισκέπτονται τόσο συχνά τους ιστότοπους των σχολείων (Bernstein, 1998· Olmstead, 2013). Την ίδια προτεραιότητα στη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αποδίδουν και οι εκπαιδευτικοί, ωστόσο, οι γονείς φαίνεται να προτιμούν περισσότερο τον ιστότοπο του σχολείου σε ευρήματα άλλης έρευνας (Rogers & Wright, 2008). Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι οι δύο αυτοί μέθοδοι δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες, αλλά τα σχολεία προτιμούν αυτή τη δίοδο (Bernstein, 1998), σημείο που επιβεβαιώνεται και στην παρούσα έρευνα, που επιπλέον ανέδειξε ότι η αποστολή email μέσω myschool έχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με τις αξιολογήσεις: Γρήγορη, επαρκής, αποδεδειγμένα διεκπεραιωμένη και μαζική. Οι αξιολογήσεις αυτές επιβεβαιώνονται και στις μελέτες για τη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Bordalba & Bochaca, 2019· Thompson, Mazer & Flood Grady, 2015).

Όσον αφορά στη θεματολογία της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 και της προηγούμενης περιόδου, η έρευνα επιβεβαίωσε την υπόθεση ότι θα υπάρχει διαφοροποίηση στη θεματολογία. Ειδικότερα, αναδείχθηκε μία σαφής διαφοροποίηση των θεμάτων της επικοινωνίας σχολείου-γονέων και μαθητών/τριών κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου με την εξ αποστάσεως διδασκαλία να κυριαρχεί στη θεματολογία. Άλλωστε, οι οδηγίες του Υπουργείου επιβάλλουν την επικοινωνία με τους γονείς για τη διεύθυνση θεμάτων σχετικά με τη λειτουργία των σχολείων την περίοδο της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι και την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Σε σχετικές εγκυκλίους, μάλιστα, οι σχολικές μονάδες καλούνται να αναρτήσουν τα αντίστοιχα έγγραφα στον ιστότοπο του σχολείου ή να ενημερώσουν ηλεκτρονικά τους γονείς. Εκ των πραγμάτων, λοιπόν, επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση της έρευνας. Ειδικότερα, το Υπουργείο ορίζει ρητά την ενημέρωση των γονέων για την παροχή προσωπικών λογαριασμών στους/στις μαθητές/τριες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2020γ) και για την πραγματοποίηση της ασύγχρονης εκπαίδευσης (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2020α), αλλά και της σύγχρονης εξ αποστάσεως (ΦΕΚ 1859/15-5-2020). Σχετικά με την ΕΑΡ, η εξ αποστάσεως υποστήριξη μαθητών/τριών με ε.ε.α./α. η επικοινωνία με τους γονείς θεωρείται αναγκαία για την υλοποίηση κάθε ανάλογης ενέργειας (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2020β).

Ένα ενδιαφέρον εύρημα συνιστά ότι η στάση των γονέων και των μαθητών/τριών -όπως αξιολογήθηκε από τους/τρεις διευθυντές/ντριες- απέναντι στον επιλεγμένο από το σχολείο τρόπο επικοινωνίας τη χρονική περίοδο της έξαρσης της πανδημίας συσχετιζόταν με την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας του/της διευθυντή/ντριας με την οικογένεια των μαθητών/τριών. Πιο αναλυτικά, η στάση της οικογένειας και των μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο επικοινωνίας είναι θετική κατά το υψηλότερο ποσοστό, όσον αφορά στη μητέρα και τον/την μαθητή/τρια. Αυτό είναι επόμενο, καθώς σύμφωνα με τις έρευνες η μητέρα αποτελεί την κεντρική γονεϊκή παρουσία στην επικοινωνία με το σχολείο (Hutchison, Paatsch & Cloonan, 2020), παρά τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην οικογένεια (Sikiö et al., 2017 αναφορά Levinthal de Oliveira Lima & Kuusisto, 2020).

Επιπρόσθετα, βρέθηκε θετική συσχέτιση του βαθμού εκτίμησης από την πλευρά του/της διευθυντή/ντριας της αποτελεσματικότητας διεξαγωγής της επικοινωνίας την περίοδο της παραμονής στο σπίτι με τη συμμετοχή χωρίς πρόβλημα στην επικοινωνία του πατέρα και του/της μαθητή/τριας. Τα αποτελέσματα των υπολοίπων συσχετίσεων δεν ήταν στατιστικά σημαντικά. Η συσχέτιση αυτή συνάδει με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών που προτείνουν ότι η γονεϊκή εμπλοκή συνδέεται με τις στάσεις των αρμοδίων στο σχολείο για τον ρόλο των γονέων (Flessa, 2008) και προσδίδει στον/στη διευθυντή/ντρια τον ρόλο του διευκολυντή στη συμμετοχή των γονέων (Young, et al., 2013 αναφορά Levinthal de Oliveira Lima & Kuusisto, 2020). Κατά συνέπεια, οι στάσεις των γονέων για την επικοινωνία σχολείου και οικογένειας καθορίζονται από την προσπάθεια του/της διευθυντή/ντριας (Chena & Chena, 2015· Selwyn, Banaji, Hadjithoma-Garstka & Clark, 2011).

Ένα άλλο ενδιαφέρον εύρημα ήταν ότι η αστικότητα της περιοχής του σχολείου κατέχει σημαντικό ρόλο στα μέσα και τις πρακτικές της επικοινωνίας. Πιο αναλυτικά, στις αστικές περιοχές όπου υπάρχουν σχολεία με μεγάλο μαθητικό δυναμικό χρησιμοποιήθηκε κυρίως ο ψηφιακός τρόπος επικοινωνίας και προτιμήθηκαν τα μέσα ιστολόγιο του σχολείου και αποστολή sms μέσω myschool. Στις ημιαστικές περιοχές αξιοποιήθηκαν κυρίως η αποστολή e-mail μέσω myschool, η αποστολή e-mail και η ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου. Στις αγροτικές περιοχές προτιμήθηκαν τα παραδοσιακά μέσα (όπως τηλέφωνο) και η προσωπική ενημέρωση, και από τα ψηφιακά μέσα η αποστολή e-mail μέσω myschool ή μέσω της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο ΠΣΔ τόσο του/της διευθυντή/ντριας όσο και του σχολείου. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνονται και σε αντίστοιχες διεθνείς έρευνες. Πιο αναλυτικά, η χρήση του sms, παρά το κόστος αποστολής, στις αστικές περιοχές επιβεβαιώνεται και από τους Snell et al. (2020) και το Projekt Tomorrow (2011). Η αποστολή email συνιστά μια πρακτική που συνηθίζεται στις αγροτικές περιοχές σύμφωνα με την έρευνα της Laho (2019), όπου ο ιστότοπος του σχολείου συγκαταλέγεται στις τελευταίες προτιμήσεις των γονιών, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τον Koch (2011). Ο συνδυασμός ενημέρωσης των γονιών μέσω sms και στη συνέχεια, μέσω ανάρτησης στον ιστότοπο του σχολείου αποτελεί πρακτική που συναντάται στο Ομάν (Al-anqoodi, 2012 αναφορά Dubis & Bernadowski, 2015). Τέλος, η προτίμηση σε προσωπικούς και παραδοσιακούς τρόπους επικοινωνίας, όπως το τηλέφωνο και όχι η επιστολή ή το fax, τεκμαίρεται και από την έρευνα της Laho (2019), που μελέτησε αγροτικές περιοχές, και βρήκε ότι η προσωπική επικοινωνία κατείχε την πρώτη θέση προτίμησης, ενώ το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή το τηλεφώνημα ήταν στις αμέσως επόμενες. Τα ίδια αποτελέσματα αναδείχθηκαν και στην έρευνα του Koch (2011) και των Palts & Kalmus (2015). Όσον αφορά σε έρευνα στην Ελλάδα (Δημοσθενίδης & Χατζής, 2014) βρέθηκε ότι η χρήση των ΤΠΕ στη διοίκηση επηρεάζεται από την περιοχή του σχολείου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι μελετητές εξέτασαν ειδικά την επικοινωνία σχολείου και οικογένειας.

Επιπλέον, δεν εντοπίστηκαν διαφορές ανάμεσα στις απαντήσεις των διευθυντών/ντριών με βάση το φύλο, την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν και στον τύπο σχολείου που υπηρετούν (σχολεία γενικής αγωγής και ΕΑΕ). Αυτό μπορεί να εξηγηθεί με βάση το σκεπτικό ότι οι πρωτόγνωρες συνθήκες της πανδημίας προϋποθέτουν την παρουσία ενός/μίας διευθυντή/ντριας, που παραμερίζοντας τα ατομικά χαρακτηριστικά, αναλαμβάνει έναν καθοριστικό ρόλο, υιοθετώντας τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τον/την ενδυναμώσουν, ώστε να επιδείξει αποτελεσματικότητα στον ρόλο του ως διευθυντής/ντρια σχολείου σε συνθήκες υγειονομικής κρίσης. Όπως αναφέρει και η βιβλιογραφία, ο ρόλος του/της διευθυντή/ντριας της σχολικής μονάδας ως διαχειριστή της κρίσιμης κατάστασης αποτελεί κομβικό παράγοντα για την αντιμετώπισή της. Ιδιαίτερα γνωρίσματα συνθέτουν

το προφίλ ενός/μίας αποτελεσματικού/ής διευθυντή/ντριας σε έκτακτες περιστάσεις και αφορούν τόσο γνώσεις και δεξιότητες, όσο και ηγετικά προσόντα. Αναλυτικά, κατονομάζονται η ικανότητα έγκαιρου εντοπισμού του κινδύνου που μπορεί να εξελιχθεί σε κρίση και αντιμετώπισής του σε πρώιμο στάδιο, η διατήρηση της ψυχραιμίας, η δυνατότητα προσαρμογής, η ετοιμότητα λήψης σωστών και άμεσων αποφάσεων, και η ορθολογική διαχείριση των πειστικών καταστάσεων (Μπρίνια, 2008), και όχι τόσο τα δημογραφικά στοιχεία του/της ή ο τύπος σχολείου. Τέλος, δεν υπήρξε διαφοροποίηση στην επικοινωνία σχολείων γενικής και ειδικής αγωγής και οικογένειας. Εστιάζοντας στην ΕΑΕ η έρευνα ανέδειξε ότι η εκπαιδευτική κοινότητα ήταν παρούσα και υποστήριξε ενεργά τις οικογένειες μαθητών/τριών με ε.ε.α./α. κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Colizzi et al., 2020).

Συμπεράσματα

Η έρευνα κατέδειξε ότι η πανδημία COVID-19, όντας μία δύσκολη υγειονομική κρίση, επέφερε ποικίλες αλλαγές στα σχολεία, και ειδικότερα, στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας (γονέων και μαθητών/τριών), που υλοποιήθηκε ηλεκτρονικά λόγω των συνθηκών. Τα σχολεία κλήθηκαν να επικοινωνήσουν με το σύνολο των γονέων και των μαθητών/τριών τακτικά, άμεσα και αποτελεσματικά. Η επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας προσδιορίστηκε από τις νέες συνθήκες εκπαίδευσης, δηλαδή, την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Παράλληλα, οι διευθυντές/ντριες αξιοποίησαν μία μεγάλη ποικιλία ηλεκτρονικών μέσων και πρακτικών στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας, με δημοφιλέστερες πρακτικές την αποστολή email μέσω myschool ή μέσω της διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ και την ανάρτηση στον ιστότοπο του σχολείου. Η ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας χαρακτηρίστηκε κυρίως ως μαζική, γρήγορη, οικονομική και επαρκής. Επιπρόσθετα, οι διευθυντές/ντριες εκτίμησαν ότι η στάση των γονέων και των μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο επικοινωνίας ήταν κυρίως θετική. Τα θέματα της επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια, σύμφωνα με τις απόψεις των διευθυντών/ντριών αφενός έχουν διαφοροποιηθεί σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, και αφετέρου, έχουν επηρεαστεί από την έκτακτη κατάσταση της υγειονομικής κρίσης που διαμορφώθηκε. Συνάμα, αναδείχθηκε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν το κυρίαρχο θέμα στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας. Η αστικότητα της περιοχής του σχολείου φάνηκε ότι καθορίζει τους τρόπους και τα μέσα επικοινωνίας την περίοδο της πανδημίας COVID-19.

Η παρούσα έρευνα, επίσης, ανέδειξε τον βασικό ρόλο του/της διευθυντή/ντριας στη διεξαγωγή της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας. Ιδιαίτερα την περίοδο της πανδημίας η διεύθυνση του σχολείου αναδείχθηκε σε ρυθμιστικό παράγοντα για την ενημέρωση των γονέων και των μαθητών/τριών, και συνάμα κρίθηκε έμμεσα για την ανταπόκρισή της στις απαιτήσεις των συνθηκών. Αυτό οφείλεται στο ότι κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι χρειάστηκε συχνότερη, εντονότερη και παράλληλη επικοινωνία με τους γονείς και τους/τις μαθητές/τριες, αλλά και τους/τις εκπαιδευτικούς με αποτέλεσμα ο συντονισμός να γίνεται περισσότερο απαιτητικός. Περαιτέρω έρευνα, και ειδικότερα, σε διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης θα ήταν χρήσιμη.

Παράλληλα, αναδείχθηκε και ο σημαντικός ρόλος των ΤΠΕ στην όλη διεξαγωγή της επικοινωνίας τη συγκεκριμένη περίοδο, καθώς δεν επιτρεπόταν η φυσική παρουσία στον χώρο του σχολείου τόσο του διδακτικού προσωπικού, όσο και των γονέων και των μαθητών/τριών. Η συμβολή των ΤΠΕ ιδιαίτερα τονίζεται και από τις συστάσεις του Υπουργείου, όπως ήδη αναφέρθηκε. Η παρατήρηση αυτή μπορεί να αποτελέσει αφορμή για ένα ευρύτερο προβληματισμό και πεδίο έρευνας σχετικά με τον ρόλο των ΤΠΕ στην επικοινωνία σχολείου και οικογένειας σε περιόδους μη ομαλής λειτουργίας της σχολικής μονάδας και κρίσεων, είτε λόγω φυσικών καταστροφών είτε λόγω πανδημιών ή άλλων πιθανών έκτακτων γεγονότων. Επιπλέον, κρίνεται σημαντική η διεξαγωγή μιας αντίστοιχης έρευνας σε ευρύτερη κλίμακα που θα αποτύπωνε τη γενικότερη διεξαγωγή της επικοινωνίας την περίοδο αυτή σε πανελλήνια διάσταση και τη συμβολή των ΤΠΕ. Επίσης, η προσέγγιση μίας άλλης οπτικής -αυτής των γονέων αλλά και των μαθητών/τριών- καθώς και της αποτύπωσης των δικών τους θέσεων όσον αφορά στην υλοποίηση της επικοινωνίας με το σχολείο την περίοδο της πανδημίας, θα μπορούσε να συνεισφέρει σε μία ολιστική προσέγγιση του θέματος.

Τέλος, οι κυριότεροι περιορισμοί της μελέτης εντοπίζονται στη μη διεξαγωγή μίας μικτής μεθοδολογίας με ποιοτικά και ποσοτικά μέσα συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, καθώς και στη μη καταγραφή της οπτικής των γονέων και των μαθητών/τριών. Η αδυναμία πρόσβασης σε ένα δείγμα

γονέων και μαθητών/τριών την περίοδο της αναγκαστικής παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 δεν επιτρέπει μία συνολική θεώρηση και εκτίμηση της επικοινωνίας σχολείου και οικογένειας την περίοδο αυτή. Στους περιορισμούς της έρευνας συγκαταλέγεται το γεγονός ότι το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποίησε η παρούσα εργασία, ήταν ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς καθώς αυτό μπορεί να δημιουργήσει την πιθανότητα οι διευθυντές/ντριες να έδωσαν απαντήσεις που να είναι κοινωνικά αποδεκτές και έτσι με αυτό τον τρόπο να προκληθεί απόκλιση από τα πραγματικά δεδομένα που υπάρχουν αναφορικά με την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου και οικογένειας την περίοδο της πανδημίας COVID-19, τόσο για τις απαντήσεις που έδωσαν σε ερωτήματα που αφορούσαν στους/στις ίδιους/ες, το σχολείο, αλλά και την οικογένεια (γονείς και μαθητές/τριες). Μολονότι αναγνωρίζουμε τους παραπάνω περιορισμούς, δεν είναι τέτοιοι που να εμποδίζουν τη γενίκευση των ευρημάτων της έρευνας σε συγκεκριμένο πληθυσμό διευθυντών/ντριών σχολείων ενός συγκεκριμένου νομού, αυτού της Δωδεκανήσου. Με ιδιαίτερη προσοχή, αυτά τα ευρήματα μπορούν να θεωρηθούν ενδεικτικά του ευρύτερου πληθυσμού. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι δεν είναι δυνατή η ασφαλής γενίκευση των αποτελεσμάτων σε ευρύτερες πληθυσμιακές ομάδες.

Βιβλιογραφία

- Adams, G. R., & Ryan, B. A. (2005). The family-school relationships model: parental influences on school success. In M. Kane (Ed.), *Contemporary Issues in Parenting* (Nova Publi). New Jersey. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.616.5858&rep=rep1&type=pdf>
- Bernstein, A. (1998). Using electronic mail to improve school-based communications. *T.H.E. Journal*, 25(10), 58–60.
- Bernstein, A. (1998). Using electronic mail to improve school-based communications. *T.H.E. Journal*, 25(10), 58–60. <https://thejournal.com/Articles/1998/05/01/Using-Electronic-Mail-to-Improve-SchoolBased-Communications.aspx>
- Bordalba, M. M., & Bochaca, J. G. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers and Education*, 132, 44–62. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.01.006>
- Chena, Z. X., & Chena, C. C. (2015). The intention of using smart device messages as parent-teacher communication from the View of Parents. *Procedia Manufacturing*, 3(Ahfe), 5617–5623. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2015.07.755>
- Colizzi, M., Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C., & Zoccante, L. (2020). Psychosocial and behavioral impact of COVID-19 in autism spectrum disorder: an online parent survey. *Brain Sciences*, 10(6). <https://doi.org/10.3390/brainsci10060341>
- Δημοσθενίδης, Δ., & Χατζής, Β. (2014). Η αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στη διοίκηση σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Εισήγηση στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΤ.Π.Ε. για τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, Ρέθυμνο.
- Dubis, S., & Bernadowski, C. (2015). Communicating with parents of children with special needs in Saudi Arabia: parents' and teachers' perceptions of using email for regular and ongoing communication. *British Journal of Special Education*, 42(2), 166–182. <https://doi.org/10.1111/1467-8578.12061>
- Epstein, J. L. (2013). Ready or not? Preparing future educators for school, family, and community partnerships. *Teaching Education*, 24(2), 115–118. <https://doi.org/10.1080/10476210.2013.786887>
- Flessa, J. (2008). Parental involvement: What counts, who counts it, and does it help? *Education Canada*, 48(2), 18–21.

- Zhang, C., Du, J., Sun, L., & Ding, Y. (2018). Extending face-to-face interactions: understanding and developing an online teacher and family community. *Early Childhood Education Journal*, 46(3), 331–341. <https://doi.org/10.1007/s10643-017-0864-8>
- Hoover-Dempsey, K. V., Battiato, A. C., Walker, J. M. T., Reed, R. P., DeJong, J. M., & Jones, K. P. (2001). Parental involvement in homework. *Educational Psychologist*, 36(3), 195–209. https://doi.org/10.1207/S15326985EP3603_5
- Huang, R., Liu, D., Tlili, A., Knyazeva, S., Chang, T. W., Zhang, X., ... Holotescu, C. (2020). Guidance on open educational practices during school closures: utilizing OER under COVID-19 pandemic in line with UNESCO OER Recommendation. In *Access, Open Practices, Open Educational Oer, Utilizing Recommendation, Unesco O E R*. Beijing: Smart Learning institute of Beijing. Retrieved from <https://iite.unesco.org/publications/guidance-on-open-educational-practices-during-covid-19-pandemic/>
- Hutchison, K., Paatsch, L., & Cloonan, A. (2020). Reshaping home–school connections in the digital age: challenges for teachers and parents. *E-Learning and Digital Media*, 17(2), 167–182. <https://doi.org/10.1177/2042753019899527>
- IASC, I.-A. S. C. (2020, March 17). Interim guidance on scaling-up COVID-19 outbreak in readiness and response operations in camps and camp-like settings (jointly developed by IFRC, IOM, UNHCR and WHO) | IASC. Retrieved from <https://interagencystandingcommittee.org/other/interim-guidance-scaling-covid-19-outbreak-readiness-and-response-operations-camps-and-camp>
- Juniu, S. (2009). Computer mediated parent-teacher communication. *Revista Electrónica “Actualidades Investigativas En Educación,”* 9(3), 1–19.
- Κεσοπούλου, Μ. (2021). *Επικοινωνία σχολείου-οικογένειας μέσω νέων τεχνολογιών κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19* (Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία). Παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αιγαίου. Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με χρήση Νέων Τεχνολογιών.
- Koch, C. S. (2011). *The function of electronic communication devices in assisting parental involvement in middle schools*. BiblioBazaar.
- Kraft, M. A. (2017). Engaging parents through better communication systems. *Educational Leadership*, 75(1), 58–62.
- Kuusimäki, A. M., Uusitalo-Malmivaara, L., & Tirri, K. (2019). The role of digital school-home communication in teacher well-being. *Frontiers in Psychology*, 10 (November), 1–8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02257>
- Laho, N. (2019). Enhancing school-home communication through learning management system adoption: parent and teacher perceptions and practices. *School Community Journal*, 29(1), 117–142.
- Levinthal de Oliveira Lima, C., & Kuusisto, E. (2020). Parental engagement in children’s learning: a holistic approach to teacher-parents’ partnerships. *Pedagogy in Basic and Higher Education - Current Developments and Challenges*, 1–17. <https://doi.org/10.5772/intechopen.89841>
- Lewin, C., & Luckin, R. (2010). Technology to support parental engagement in elementary education: Lessons learned from the UK. *Computers and Education*, 54(3), 749–758. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.08.010>
- Μπρίνια, Β. (2008). *Management εκπαιδευτικών μονάδων και εκπαίδευσης*. Αθήνα: Σταμούλη Α. Ε.
- Olmstead, C. (2013). Using technology to increase parent involvement in schools. *TechTrends*, 57(6), 28–37.
- Palts, K., & Kalmus, V. (2015). Digital channels in teacher-parent communication: the case of Estonia. *International Journal of Education and Development Using Information and Communication Technology (IJEDICT)*, 11(3), 65–81.

- Project Tomorrow. (2011). *Connecting in the 21st century: parents and administrators speak up about effective school to home communications. Selected National Findings of the Speak Up 2010 Survey*.
- Rogers, R. R. H., & Wright, V. H. (2008). Assessing technology's role in communication between parents and middle schools. *Journal for the Integration of Technology in Education*, 7, 36–58.
- Roman, T. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2016). Comparison of parent and teacher perceptions of essential website features and elementary teacher website use: implications for teacher communication practice. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 32(1), 13–25. <https://doi.org/10.1080/21532974.2015.1092897>
- research on electronic parental involvement. *International Journal of Pedagogies and Learning*, 11(2), 163–186. <https://doi.org/10.1080/22040552.2016.1227255>
- Selwyn, N., Banaji, S., Hadjithoma-Garstka, C., & Clark, W. (2011). Providing a platform for parents? Exploring the nature of parental engagement with school learning platforms. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(4), 314–323. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2011.00428.x>
- Snell, E. K., Hindman, A. H., & Wasik, B. A. (2020). Exploring the use of texting to support family-school engagement in early childhood settings: teacher and family perspectives. *Early Child Development and Care*, 190(4), 447–460. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1479401>
- Τσιμπιδάκη, Α. (2013). *Παιδί με ειδικές ανάγκες, οικογένεια και σχολείο: Προς μία σχέση συνεργασίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Thompson, B. C., Mazer, J. P., & Flood Grady, E. (2015). The changing nature of parent-teacher communication: mode selection in the smartphone era. *Communication Education*, 64(2), 187–207. <https://doi.org/10.1080/03634523.2015.1014382>
- Υ.ΠΑΙ.Θ. (2020α). *Εξ αποστάσεως υποστήριξη μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. <https://www.minedu.gov.gr/eidiki-agwgi-2/sxolika-nea-eid-ekp/46448-23-09-20-eks-apostaseos-ypostiriksi-mathiton-trion-me-anapiria-i-kai-eidikes-ekpaideftikes-anagkes-2>
- Υ.ΠΑΙ.Θ. (2020β). *Οδηγίες για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση*. https://www.minedu.gov.gr/ΥΠΑΙΘ_Οδηγίες.pdf
- Υ.ΠΑΙ.Θ. (2020γ). *Παροχή προσωπικών λογαριασμών στους μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο*. <https://register.sch.gr/students/docs20/397>
- ΦΕΚ 1859/15-5-2020 (2020). *Σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ Αριθμ. 57233/Υ1*. Ανάρτηση από: http://www.et.gr/idos-nph/search/pdf/ViewerForm.html?args=5C7QrtC22wHUdWr4xouZundtvSoClrL8WtYosSaVLShp6k5uE6xNduJInJ48_97uHrMts-zFzeyCiBSQOpYnTy36MacmUFCx2ppFvBej56Mmc8Qdb8ZfRjQZnsIAdk8Lv_e6czm
- Vigo-Arrazola, B., & Dieste-Gracia, B. (2019). Building virtual interaction spaces between family and school. *Ethnography and Education*, 14(2), 206–222. <https://doi.org/10.1080/17457823.2018.1431950>
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5). <https://doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- Wasserman, E., & Zwebner, Y. (2017). Communication between teachers and parents using the WhatsApp application. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 16(12), 1–12. <https://doi.org/10.26803/ijlter.16.12.1>

Παράρτημα: Αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το παρόν ερωτηματολόγιο διερευνά την επικοινωνία σχολείου - οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις είναι εμπιστευτικές, και προορίζονται μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Θα χρειαστείτε περίπου 15 λεπτά για τη συμπλήρωσή του. Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τον χρόνο σας.

Δημογραφικά Σχολείου

- 1. Τύπος Σχολείου:** ..... (Γυμνάσιο, Γυμνάσιο με Λυκειακές Τάξεις, Εσπερινό Γυμνάσιο, Εσπερινό Γυμνάσιο με Λυκειακές Τάξεις, Γενικό Λύκειο, Εσπερινό Γενικό Λύκειο, Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο, ΕΠΑ.Λ., Εσπερινό ΕΠΑ.Λ., Σ.Ε.Κ., Μουσικό Γυμνάσιο, Εκκλησιαστικό Γυμνάσιο, Εκκλησιαστικό Λύκειο, Ε.Ε.Ε.Ε.Κ.)
- 2. Μαθητικό δυναμικό** (παρακαλώ συμπληρώστε αριθμό):
- 3. Περιοχή Σχολείου:**
  - α. Αστική με πληθυσμός πάνω από 10.000 κατοίκους
  - β. Ημιαστική με πληθυσμό από 2.001 έως 10.000 κατοίκους
  - γ. Αγροτική με πληθυσμό έως και 2.000 κατοίκους
- 4. Ποιο από τα παρακάτω μέσα των Τ.Π.Ε. διαθέτει το σχολείο σας;**
(Σημειώστε με Χ ό,τι από τα παρακάτω ισχύει).
  - α. Ηλεκτρονικούς υπολογιστές
  - β. Εκτυπωτές και scanner
  - γ. Τηλεμοιότυπο (Fax)
  - δ. Φωτοαντιγραφικό μηχάνημα
  - ε. Διαφανοσκόπιο
  - στ. Projector

Δημογραφικά στοιχεία διευθυντή/ντριας

- 5. Ηλικία:** α. 30 και κάτω β. 31 - 40 γ. 41 - 50 δ. 51 και άνω
- 6. Φύλο:** α. άντρας β. γυναίκα
- 7. Χρόνια συνολικής εκπαιδευτικής υπηρεσίας:** 11 - 15 16 - 20 21 - 25 >25
- 8. Ειδικότητα** (παρακαλώ συμπληρώστε): .....
- 9. Τίτλοι σπουδών/επίπεδο γνώσεων** (εκτός του βασικού πτυχίου διορισμού):
  - α. Πτυχίο ΑΕΙ / ΤΕΙ
  - β. Μεταπτυχιακός Τίτλος
  - γ. Διδακτορικό
- 10. Επιμορφώσεις:** α. Στο αντικείμενό μου β. Άλλο

11. Έχετε πιστοποίηση στις Τ.Π.Ε.; Ναι Όχι

12. Αν έχετε πιστοποίηση στις Τ.Π.Ε., παρακαλώ προσδιορίστε:

Α' Επιπέδου Β' Επιπέδου Άλλο Καμία

13. Σε ποιο επίπεδο θα κατατάσσατε τις γνώσεις που έχετε σχετικά με τις Νέες τεχνολογίες;

Καθόλου καλό Λίγο καλό Αρκετά καλό Πολύ καλό Πάρα πολύ καλό

Τρόποι – Μέσα διεξαγωγής επικοινωνίας σχολείου - οικογένειας

14. Ποιο από τα μέλη της οικογένειας έχει αναλάβει γενικά την επικοινωνία με το σχολείο;

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Πατέρας					
Μητέρα					
Μαθητής/τρια					

15. Κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 η επικοινωνία σχολείου – οικογένειας και μαθητών/τριών διεξάγεται κυρίως με τα παρακάτω μέσα:

Μέσο επικοινωνίας	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Επιστολή					
Τηλεφώνημα					
Φαξ					
Προσωπική ενημέρωση					
Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου					
Αποστολή e-mail μέσω myschool					
Αποστολή sms μέσω myschool					
E-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ					
Τηλεδιάσκεψη					
Αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/ντριας στο ΠΣΔ					

Συχνότητα διεξαγωγής επικοινωνίας σχολείου - οικογένειας

16. Πριν την παραμονή στο σπίτι λόγω COVID-19 η ηλεκτρονική επικοινωνία του σχολείου – οικογένειας διεξαγόταν με:

	Πολύ σπάνια	Σπάνια	Σε μέτριο βαθμό	Τακτικά	Πολύ τακτικά
Πατέρα					
Μητέρα					
Μαθητή/τρια					

17. Κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 η ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου - οικογένειας διεξάγεται με:

	Πολύ σπάνια	Σπάνια	Σε μέτριο βαθμό	Τακτικά	Πολύ τακτικά
Πατέρα					
Μητέρα					
Μαθητή/τρια					

Θέματα ηλεκτρονικής επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια και τους μαθητές/τριες

18. Τα θέματα της επικοινωνίας σχολείου – οικογένειας και μαθητών/τριών κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 σε σχέση με την προγενέστερη (προηγούμενη) περίοδο:

- Είναι ίδια
- Έχουν διαφοροποιηθεί

19. Κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 τα θέματα που κυριαρχούν στην ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου – οικογένειας και μαθητών/τριών είναι:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Φοίτηση					
Λειτουργία σχολείου					
Απουσίες					
Επίδοση					
Λειτουργία e-class					
Εξουσιοδότηση γονέων για απόκτηση e-mail από τους μαθητές/τριες					
Απόκτηση διεύθυνσεως e-mail από τους/τις μαθητές/τριες					
Ενημέρωση γονέων για πρόληψη και αντιμετώπιση θεμάτων υγιεινής					
Εκδηλώσεις σχολείου					
Μαθήματα με τηλεδιασκέψεις					
Μετακίνηση μαθητών/τριών					
Συμπεριφορά					
Άλλα θέματα					

Εκτιμήσεις διευθυντή/ντριας για τη στάση γονέων και μαθητών/τριών απέναντι στον ηλεκτρονικό τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας

Κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19 (ισχύει για όλες τις επόμενες ερωτήσεις):

20. Θετική στάση απέναντι στη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο έχουν:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Πατέρας					
Μητέρα					
Μαθητής/τρια					

21. Συμμετέχουν χωρίς πρόβλημα στην ηλεκτρονική μορφή επικοινωνίας:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Πατέρας					
Μητέρα					
Μαθητής/τρια					

22. Διευκρινίσεις για τον τρόπο διεξαγωγής της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο επιζητούν:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Πατέρας					
Μητέρα					
Μαθητής/τρια					

23. Παράπονα για τη διεξαγωγή της επικοινωνίας με ηλεκτρονικό τρόπο διατυπώνουν:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Πατέρας					
Μητέρα					
Μαθητής/τρια					

Εκτιμήσεις διευθυντή/ντριας για την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου – οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19

24. Πώς θα αξιολογούσατε την ηλεκτρονική επικοινωνία σχολείου – οικογένειας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Άμεση					
Γρήγορη					
Αποτελεσματική					
Επαρκής					

Οικονομική					
Αποδεδειγμένα διεκπεραιωμένα					
Μαζική					

25. Τα καταλληλότερα μέσα επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας είναι:

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Ανάρτηση στο ιστολόγιο του σχολείου					
Αποστολή e-mail μέσω myschool					
Αποστολή sms μέσω myschool					
Αποστολή e-mail από τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του σχολείου στο ΠΣΔ					
Τηλεδιάσκεψη					
Αποστολή e-mail από την προσωπική διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του/της διευθυντή/τριας στο ΠΣΔ					

Αποτελεσματικότητα επικοινωνίας σχολείου - οικογένειας

26. Πώς θα βαθμολογούσατε την αποτελεσματικότητα με την οποία το σχολείο σας υλοποιεί γενικά την επικοινωνία του σχολείου με την οικογένεια των μαθητών/τριών σας;

- Ελάχιστη αποτελεσματική
- Αποτελεσματική
- Αρκετά αποτελεσματική
- Πολύ αποτελεσματική

27. Πώς βαθμολογείτε την αποτελεσματικότητα με την οποία το σχολείο σας υλοποιεί την επικοινωνία με την οικογένεια των μαθητών/τριών σας κατά τη διάρκεια της παραμονής στο σπίτι λόγω COVID-19;

- Ελάχιστη αποτελεσματική
- Αποτελεσματική
- Αρκετά αποτελεσματική
- Πολύ αποτελεσματική

Ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας!